

פרוטוקול מס' 330
מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
מינהל ג', א' בניסן תשל"ג - 3.4.73, שעה 12:30

נכחו:

חברי הועדה: י. גולדשמידט - יו"ר
ס. אניזוהר
א. אנקוריין
ש.ז. אברמוב
י. ארידור
ס. ביבי
ס. בן-פורת
ג. גאוזנר
ב. הלוי
ז. הדינג
י. הררי
ת. טובי
א. עופר
ס. פרוש
ש. פרידמן
ה. צדוק
י. קורן
י.ה. קלינגהופר

מוזמנים:
נ. לורר - מזכיר הכנסת
א. ידין - משרד המשפטים
א. שפט - משרד הפנים

מזכירת הועדה: ר. מלחי

רשמה: א. ובר

חוק הבחירות לכנסת (תיקון סמ' 4)

סדר היום:

הינו"ר י. גולדשמידט:

לפני פתיחת הישיבה אני מקדם בברכה את חבר הכנסת עופר שחזר ממרחקים

ואני פותח את הישיבה בהשתתפותו.

הישיבה הזו נקראה במיוחד כדי שהועדה תוכל לשמוע לפי סדר היום שנקבע לה את הצעתו של חה"כ האוזנר ואני מציע שניכנס מיד לענין. חה"כ האוזנר יעלה את הצעתו וינסק אותה.

ג. האוזנר:

אני מבקש מהועדה להחליט על פי סעיף 98 בתקנון הכנסת: (א) הועדה

הנוגעת בדבר רשאית לחדש דיוניה בהצעת החוק גם לאחר שהונחה על שולחן הכנסת וכל עוד לא התחילה הקריאה השניה. כוונתי להצעת החוק של חברי הכנסת בדר ועופר שאמנם הונחה כבר על שולחן הכנסת אבל טרם התחילה הקריאה השניה, ואני מציע לוועדה לחדש את דיוניה בגלל הנימוקים הבאים:

כשהוגש לנו החומר וחבר הכנסת עופר

ביסס את הצעתו הוא אמר ביום 4.12.72 לפי פרוטוקול מישיבה מספר 265 בעמוד 3 את הדברים הבאים: "השיטה שאנו מציעים אמנם איננה מבוססת על מחקרים אבל במדע המדינה היא מקובלת כשיטה החלוקה הנכונה ביותר שיש בשיטת הבחירות היחסיות". חבר הכנסת עופר עצמו הסכים שלהצעתו לא קדם כל מחקר סטטי או סטטיסטי אלא הסתמך באופן כללי על הספרות.

כנראה שהוא צדיק במור כי זכה ומלאכתו נעשתה בידי אחרים. לנושא נדרשו מדענים מהאוניברסיטה העברית וממכון וייצמן ועשו מחקר על כך, לא כשליחיו, לא כשליחי משלגות אלא למען יגדיל תורה ויאדיר, כי חשבו שזה נושא ציבורי חשוב וצריך לבחון אותו מהצד הקובע והוא הצד המתמטי סטטיסטי. כשדנו בהצעת החוק כל המחקרים האלה טרם פחטמו. מה שפורסם אז היה מכתבו של מורה למתמטיקה מכפר הנוער מאיר שפיה שפדס הודעה גדולה שפרופסור דה-הונט טעה בשעתו טעות מתמטית. היתה אז הצעה להזמין את המורה כדי שנשמע אותו, ואני מצטער שהועדה לא החליטה להזמין אותו. אבל עכשיו לא מדובר במורה למתמטיקה בשפיה אלא בדרן הפקולטה למתמטיקה באוניברסיטה העברית, שפי פרופסורים למתמטיקה, אסיסטנט אחד וסטטיסטיקן ממכון וייצמן שיש להם מה לומר, ונתפרסמו תוצאות מחקר שהם ערכו לאחר שהזמין מחשבים בעשרת אלפים תוצאות אפשריות של תוצאות הבחירות.

האם הועדה הזו חושבת שזה לא נוגע לה?

האם אנו יכולים לעבור על זה לסדר היום? כל אחד זכאי לדעת מה המתמטיקאים חושבים על שיטת הבחירות לפי המוצע, רק אנחנו לא? ראש הממשלה שגם היא אני מניח קצת עסוקה, נתפנתה לשמוע את המדענים האלה השבוע. היא לא אחראית להנחת חוקים על שולחן הכנסת, אנחנו כן, היא שמעה אותם ואנו לא? כאשר אנו דנים על ענין כלשהו, כמה זמן אנו מקדישים לשמיעת מומחים בנוגע בדבר, צדדים מעוביינים; כמה שמענו צדדים מעוביינים ומומחים לתיקון חוק הגנת הדייר, ועכשיו לענין שיתוף נכסים בין בני זוג, אנו שומעים ארגון נשים אחד ושני ושלישי ורבינים ומומחים, ומי לא.

הענין הזה עומד על סדר היום

גם בעתונות והוא מעורר התעניינות רבה בדעת הקהל. אני חושב שהועדה איננה רשאית להתיק מסקנות סופיות בלי שנחנה דעתה לפחות לשמוע דעתם של מומחים, והרי הצד המתמטי פה הקובע. לכל שיטת בחירות מוקדש בספר פרק לחישובים מתמטיים סטטיסטיים ולגרפים השונים שכל שיטת בחירות כרוכה בהם. הדבר איננו מנותק מהצד המדעי מתמטי ויש לנו מדענים שעשו את המלאכה ויכולים תוך שבוע או עשרה ימים להופיע. אילו הדחיה הזו היתה כרוכה בכך שאנו שמים לאל בכלל את האפשרות של קבלת השיטה, יכול היה מישהו לומר שהפרופסורים אחרו את הדעת. אבל אין מדובר בסידורים שמשרד הפנים או משרד אחר צריך לעשות כדי להיכון לשיטת החישובים, כל החישוב מכוון לתח הדרכה לוועדת הבחירות המרכזית איך היא תחשב את הלוקת הסנדטים לאחר הבחירות. אין זה דומה לתיקונים אחרים בבחירות שיש למהר לקבלם כי אחרת אי אפשר יהיה להחילם על הבחירות הקרובות. אפשר לקבל את הצעת חוק בדר-עופר אם אמנם לא נשתכנע מטיעוני הפרופסורים, גם במושב בקיץ, אבל לפחות נהיה שלמים עם עצמנו ששמענו את כל אלה שיש להם מה להשיא עצה בזה. לא יכול להיות שיש חמשה-ששה מדענים חשובים והם אומרים שיש להם עובדות, אולי מישהו היה מנסח לפחות הסתייגות חדשה לאור הדברים שהם אמרו, יש להם הצעות שלא עמדו לנגד עינינו לפחות לא בהקשר זה לגבי התקשרויות בעודפים. חשבנו על התקשרויות בעודפים סולטי מפלגתיות ודחינו את זה. אבל להם יש עכשיו הנמקה חדשה סטטיסטית, אולי מישהו היה משתכנע, אולי אני אשתכנע להגיש הסתייגות חדשה.

ג. האוזנר:

לא יתכן שהועדה תשלול זאת מאתנו, מה גם ששום דבר לא בוער ושום דבר לא יילך לאיבוד אם נעשה חובתנו לשמוע מומחים לדבר. לכן אני מציע שגם בשעה זו כשאנו עדיין יכולים לשפיע על אתר 98 שנעשה את זה ונחדש את הדיונים ונחיש את שמייעת הפרופסורים לפנינו, אפילו בפגרה ולפי זה אחר כך נחליט על עמדתה של הועדה. מי שישנה את עמדתו, ישנה, ומי שלא ישנה לא ישנה. אני חושב שהועדה איבנה זכאית לאטום את אזניה מהדברים האלה שמושמעים עכשיו בציבור.

הינ"ר י. גולדשמידט:

לפני שמקיימים את הדיון אני רוצה להביא באותו ענין לידיעת הועדה שקיבלתי שלוש פניות נוספות, כולן בתאריך של אתמול: אחת התוכה על ידי אברהם אלון בהמשך לבקשתו הקודמת ומבקש להופיע לפני הועדה ולהביע דעתו; מכתב שני חתום על ידי פרופ' שמואל קניאל (מצטט את מכתבו) שפנתב שלישי חתום על ידי היועץ המשפטי ומזכיר סיעת אגודת ישראל בכנסת, עורך-דין ש. סופר (מצטט את מכתבו).

ביום ה' שעבר (29.3), אם כי המכתב לא נושא תאריך, קבלתי מכתב על ידי ארבעה או חמשה פרופסורים. אינני רוצה לקרוא את כל המכתב אבל קטע אחד מסגור: "כאזרחים..... אישית לא נפגשתי אתם עדיין, הפניה לא הייתה לועדה. הפניה לועדה הגיעה אלי רק אתמול. ובענין זה ישנה הצעת חה"כ האוזנר של קבוצת הסייעות הקטנות להזמין את הפרופסורים.

ח. צדוק:

אם יש חברים שרוצים לדבר בזכות ההצעה של האוזנר שידברו קודם. אני אדבר אחר כך נגד ההצעה.

הינ"ר י. גולדשמידט:

הדברים שנאמרו אתמול היו צריכים ברובם להאמר היום והנהרתי את זאת, אלא שדברו אתמול היו חה"כ אנקוריון, קלינגהופר והלוי. הם התנגדו להצעה וייצעו מה שייצעו, אבל זה לא קובע את הדיון של היום.

א. עופר:

אני אמנם צוטטתי קודם, אבל אמרתי בועדה הרבה דברים, אינני זוכר אם אמרתי זאת בועדה או בכנסת (ג. האוזנר: אמרת זאת בועדה) בועדה לא עורכים את הדברים ואולי זה לא כל כך ערוך. בענין זה יש ספרות ערוכה וברוקה מכל צדדיה. יכול להיות שהמתמטיקאים התעוררו לזה עכשיו, אבל יש לזה ספרות מעובדת, ואני יודע שיש מדענים שהולכים להמציא את נורת החשמל כשהיא כבר הומצאה. פרופ' קניאל כתב מאמר ב"מעריב" וענו לו על המאמר הזה. אין עובדה חדשה שלא הייתה ידועה קודם, לכן אני חושב שלא צריך להזמין את הפרופסורים. אני מבין את הרעיון למשוך את הנושא עוד חודש חודשיים, אבל אין שום דבר חדש שלועתי הועדה צריכה לחדש בגללו את הדיון.

ח. צדוק:

יש עובדה חדשה אחת והיא שקבוצה של ארבעה מדענים פרסמה מודעה בעתונים שאנו כולנו קראנו אותה. יש כמה שנאמר כאן מסצא והוא שבמסוצע כתוצאה משינוש השיטה, 3.1 מנדטים עובדים מקבוצת המפלגות הקטנות לקבוצת המפלגות הגדולות. המסצא הזה אין בו חידוש. אגו ידענו שהמשמעות של שינוי השיטה היא שלפעמים פחות ולפעמים יותר ויתכן שזהו המספר המדוייק, זהו תגובתו בחלקת המנדטים בין השיטה הקיימת ובין השיטה המוצעת. מעבר למסצא הזה שחישבוו המדוייק הוא ענין למתמטיקאים, השאלה איזה משתי השיטות היא היותר נכונה והיא היותר צודק והעדיפה, זה לא שאלה מתמטית והיא לא ענין למתמטיקאים אלא היא ענין לשיקול מדיני ואם זה נדון בתחום של איזה מדע שהוא, אז הוא מתחום מדעי המדינה ולא מתחום המתמטיקה. על השאלה הזו אנו מתנו את דעתנו תוך ידיעה ברורה ששינוי השיטה כרוך בשינויים בהצעה והחלטנו את מה שהחלטנו, כלומר גם המסצא המתמטי הזה איננו חיצוני, ידענו אותו והוא היה לנו עינינו כשהחלטנו. אין שום חידוש פרט לעצם העובדה שפורסם מסצא שידענו אותו, אולי בלי הדיוק המתמטי המדוייק שהמדענים הביאו, לכן לא קרה שום דבר שיש פה להשפיע על הועדה הזו שתפתח מחדש את הדיון המפורט שהיא קיימת בשתי ישיבות לפני הקריאה הראשונה ושלוש ישיבות לאחר הקריאה הראשונה וסיכמה מה שסיכמה חוץ ידיעה ברורה של העובדות ושל המסקנות הנובעות משינוי השיטה.

לכן אני חושב שאין מקום שנקבל את הצעתו של חה"כ האוזנר. אשר להתקשרויות, יש אצלנו סעיף של התקשרויות, והוא מאפשר התקשרויות של שתי רשימות. אם יש חברי כנסת שסבורים ששינוי

שיטת חלוקת המנדטים שקיבלנו מחייב מתן אפשרות יותר רחבה של התקשרויות, פתוחה לפנינו הדרך להציע תיקון בסעיף של חוק הבחירות והוא סעיף ההתקשרויות.

ש. פרידמן:

אני רוצה לומר בתחילה שאינני יכול אלא לתמוך בהצעת חה"כ האוזנר. עצם העמדה הזו איננה חדשה ואינן גם רוצה להזכיר לוועדה שבדיון שבו נחלט ברוב קולות לא לשמוע את המתמטיקאים וכשעוד לא ידענו את תוצאות מבחנם, העליתי בין השאר עוד נימוק ואני חושב שהוא עדיין בתוקפו: ניסחתי זאת בנוסחה של התלמוד על ידי רבי יוחנן בן זכאי. יש כל כך הרבה עניינים בוועדות, מדברים לא רק על שמיעת האנשים הנוגעים בדבר, אנו מייחדים ערך רב לדעת אנשי מדע, אנו גם גאים בכל שיש לנו חבר אנשים רציניים מאוד שנוכל לשמוע גם את דעתו כשהיא איננה קשורה לעמדה פוליטית אלא היא באה מכוח כושרם המדעי. אינני אומר שאנו צריכים תמיד לקבל את דעתם. לפי דעתי היינו גם אז צריכים להחליט לשמוע אותם. גם היום בדינו לעשות את זאת, וזה מכיוון שגורם אחד שאולי הוא צדדי, לי הוא לא צדדי, כאנשי פוליטיקה איננו יכולים להיות לא רגישים לו, וזה רגישותה של דעת הקהל.

אני רוצה להתייחס לדברי חה"כ צדוק: נניח שיש בזה שום דבר כפי שאמר חה"כ צדוק, אלא שצדוק שפורסמה מודעה בעתון.

ח. צדוק:

כוונתי שהעובדה הזו נתפרסמה גם קודם. תמיד אמרו שזה יספיק שני מנדטים

למערך ואחד לגח"ל.

ש. פרידמן:

לא היתה טעות מתמטית בהערכה הזו. אבל איננו יכולים לשכוח שגם מעל במת הכנסת בקריאה הראשונה וגם בדיונים כאן האלמנט הזה שהשיטה הזו צודקת יותר מאשר השיטה הנוכחית ושהיא גורמת יותר שוויון בין המפלגות האלמנט ה זה הוזכר כמה פעמים והוא גם נישא על כתפה של דוגמה שניסה חה"כ שופר על ידה לקרב את זה לציבור - ארבעת אלפים קלות שמתחלקים לשלוש. כלומר, הארגומנטציה היתה בואו נחליף שיטה צודקת יותר בשיטה שהיא צודקת פחות. כשמונים קולות לא יתכן שקול אחד יהיה שווה אחד וחצי ואילו קול אחד יהיה שווה רק אחד. לא יתכן ללכת בדרך זו. נתאר לעצמנו לאיזה אבסורד נגיע. נגיע למשל לכך שתועמלן זריף יגיד הצביעו בעדנו כי קולכם אצלנו שווה יותר מאשר קול במפלגה אחרת.

י.ה. קלינגהופר:

אבל התועמלן מהמפלגה שנגד צריך להגיד שיש להצביע בשבילי כדי שיהיה

לו קול יותר.

ש. פרידמן:

אבל זה יכול להיות רק לבחירות הבאות, ואיזה תועמלן עושה תעמולה לבחירות הבאות? זו לא רק שאלה של מדע המדינה. במדע המדינה אפשר להקים שיטה שלפני כן כל התנאים, היא בלתי צודקת, ולא נאמר שבגלל שהיא קיימת במדע המדינה היא מתקבלת על הדע. לכן אי אפשר להתעלם מזה כשאשר מתמטיקאים עשו בדיקה והריצו את המחשב על עשרת אלפים דוגמאות, וקיבלו תוצאה אחת, מראה שהתוצאה היא חד משמעית.

אני צריך לומר שגם התומכים בחוק לא היה כלל וכלל בלתי רגישים למשמעות של הצדק בדבר, והא ראייה שבשלב מסוימים כאן בוועדה, הציע חה"כ צדוק שאם התוספת הזו תהיה לידי מיוריזציה זה לא ייעשה. ולכן הוסיפו שהשיטה לא תופעל במלואה. אינני יכול לתאר לעצמי מדוע אנו צריכים להיות עד כדי כך בלתי רגישים למה שמתרחש בקהל ובעתונות. מה גם, אינני רואה בדרך שלא רואה בזה חה"כ האוזנר, אינני רואה שום סיבה להמנע בשל חשש שרוצים לטרפד את החוק הזה. החוק יכול לעבור גם בתודש מאי, לא ייגרם שום נזק להפעלתו, אחר-כך בזמן הבחירות, אבל שיידעו שציבור לפחות דבר אחד: שועדת הכנסת שמרה על חובתה להקשיב ולהאזין. על כן, אני ממליץ לשמוע את אנשי המדע האלה.

מ. פרוש:

יש להצעה הזו פנים לכאן ופנים לכאן ויודעים לקראת מה הולכים, ואנו יודעים גם מה תהיינה תוצאות ההצבעה. הגדולות האחראיות לפרלמנטריזם שלנו. שנהא דוגמה לכלל המדינה ולאזרחיה, כיצד אנו שוקלים נושא ומכריעים על נושא,

ס. פרוש:

אם אנו רוצים את דעת הקהל, את דעת העתונות קולה, אז אני פונה ברגע האחרון לפני השעה שתיים-עשרה, ואם תרוב אתכם, אם הרוב אתכם, למה לא תיענו למשאלי כל כך הגיונית לאפשר למצות את הנושא ולאפשר להשפיע לאלה שיש להם להשפיע, ואלה אישים שאינם מזוהים עם מפלגות, ואנו יודעים שמעטים החוקים שחוקקנו שיש כל כך רגישות בציבור אליהם. אולי אנך קצת צאיבי, אבל אני פונה בכל זאת ושואל לשם מה החפזון לשם מה הנזקשות הזו לא להענות למשאלה כזו?

ס. אביזוהר:

עלו בי הרהורים מדוע חה"כ פרוש משקיע כל כך הרבה אנרגיה בדחיה זו. אגב, אני תומך בדחיה, כאדם שמחייב את החוק ולא מתרשם. יש אנך של דמגוגיה נשימוש באנך המתמטיקאים. אילו היה מסתמן כאן כוח שקול בעד או נגד דחיה, הייתי מצטרף לדוחים, ואני רוצה להסביר מדוע - בעיקר מהנימוקים שאומר חה"כ פרידמן - מהנימוקים של דעת הקהל. מתקבל הרושם שיש רוב שאוהב את אזביו, וברגע שהוא אוהב את אזביו יש רושם בציבור שהוא לא צודק. אני מסכים עם חה"כ פרוש שלא עמדתו נזקקה אלא עמדת הרוב נזוקה.

ניסוק נוסף, כל דיון רואים דברים חדשים שאפשר לתקן את החוק בהתאם להם. בהצעה זו אני מציע לתקן שני דברים: (א) ענין ההתקשרויות בעודפים. אם אתה מסנה את השיטה אז אין אפשרות לכולם להנות מסנה. לו הענין היה חוזר לועדה אני חושב שתייה יותר סביר להכניס את ענין ההתקשרויות בעודפים מאשר לעשות את זה כחקיקה נפרדת שאין לנו זמן לזה. לכן, אם אמנם זה פגום שאנו מרשים רק לשניים להתקשר ולא ליותר קטנים להתקשר, כאשר משנים את השיטה שתפעל לטובת הגדולים ונגד הקטנים, אם זה היה בא חזרה לשולחן הועדה, אני לפחות הייתי מציע שנתקן את הענין וניתן לאיטה הזו את הגיונה שלה בקשר להתקשרויות.

הייתי עונה על הדבר הלא מדעי שהצליחו המתמטיקאים ליצור בסודעתם - הענין הלא מדעי הוא להביא דוגמאות קיצוניות שהסתברות שלהם היא כזו שבכל שיקול מדעי אתה מוציא אותם מכלל השוואות. פה לקחו הסתברות שיעברו חמשה מנדטים למפלגה אחת דבר שבכל שיקול מדעי אתה יכול למחוק את האפשרות הזו, ואילו כאן מקדו את התעמולה עליה. לכן מבחינת דעת הקהל הייתי הולך ומגדיל את אפשרות הזכיה והייתי מציע שאפשרויות שהן תאורטיות להתחשב בהן, למרות שאני חושב שזה רק ויתור הסברתי.

אני נותן שתי דוגמאות שבהן הייתי מציע ששיטת דה-הונט תצא לחלל העיבודים הישראלית בצורה מוסדרת ולא בצורה שבעליה אוטמים את אזניהם. לכן אני מציע לשתף הסייעות שמהוות רוב לדחות את הדיון. אני מציע לחברים לשקול ובכל זאת להענות להצעת זה כהאוזנר ולראות אם יש מקום. לשמוע או לא לשמוע את המתמטיקאים זה ענין של תשלום מס ואפשר לשלם אותו בפגישה אחת. אינני חושב שיש להם מה לחדש.

ניסוק נוסף: הענין מתקשר כך או אחרת בבחירתו של הנשיא, והייתי מציע לנתק את הקשר הזה. עם חלוקת המנדטים יש לנו זמן עד נובמבר.

ח. צדוק:

אם נצביע היום, ננתק את הקשר.

ח. טרבי:

אני מצטער שלא שמעתי את כל הנימוקים בעד דיון נוסף בוועדה. אני מכיר את התביעה שהביא חה"כ האוזנר ואני חושב שאם חברי הועדה יחשבו על שני דברים עיקריים: (א) הצורך בהליכי חקיקה יסודיים דורש שימצו את כל הדיונים ושלא ינוצר רושם בציבור שאזביו המחוקקים אטומות לדעות ולהשגות גם של לא חברי כנסת. דברים אלה הם ליוקרתו של הבית שיש לשמור עליה, פן תיפגע בחקיקה כזו. זה מחייב שהועדה תדון עוד פעם בחקיקה הזו שעוררה ויכוח גדול מאוד בציבור. אינני זוכר חוק שעורר סערת רוחות כל כך גדולה כפי שעורר החוק הזה של חברי הכנסת בדר ועופר, ונוצר הרושם שרוב חברי הקואליציה הזו שהציעו את החוק הזה לא רוצים לשמוע לא לנימוקים ולא להשגות ולא לדעות אלא ל"סטרים רול" פשי שמנסים כיום בכוח הידיים המורמות להעביר את החוק הזה. בסופו של דבר יש להם היכולת החוקית לעשות את זאת, אבל לפחות שתהיה איזה הגינות מבחינת השמיעה, מבחינת האוזן הקשובה. אני חושב שזה שהועדה לא שמעה מומחים שביקשו להופיע בפניה, זה דבר חסור מאוד ומשאיר רושם רע מאוד בציבור, ואינני יודע מה היו השיקולים. לא ששתתפתי באותה ישיבה שהועדה הצביעה לא לשמוע את המומחים. הפרופסורים.

ג. האוזנר:

לא הייתה החלטה לא לשמוע את הפרופסורים אלא החליטו על שניים אחרים.

ח. טובי:

אז זה מחזק את התביעה לשמוע אותם.
אני חושב שאם הועדה תפנה עורף לתביעה
הזו ותגיד שמשאירים את זה להכרעה בכנסת, היא תפקע קשה ביוקרתה.
אני מציע לוועדה שתשקול שוב ושנקבל את הפניה שנחזור ונדון, במיוחד כשיש
הצעה חדשה שבודאי יהיה מקום על כל פנים לבדוק אותה ויש צורך לבדוק
אותה באופן יותר יסודי.

הינ"ר י. גולדשמידט:

אני רוצה להביע גם את דעתי.
אני תומך בהצעתו של חה"כ האוזנר
ואינני מקבל את קביעתו של חה"כ צדוק שאין בזה מתפתחות חצויה בדברי
הפרופסורים. אני רוצה לקרוא שני קטנים. באחד מהם נאמר: "בהצעה...
אחרת, זה דבר אחד שאינני זוכר על כל פנים שהוע עמד בפנינו
בדיונים הקודמים. קטע אחר הוא מתוך המכתב של הפרופסורים ונראה לי
חמור יותר מהקטע הקודם: "כאזרחי... בין קול לקול".
אני שמענו, וצודק חה"כ צדוק שאם השיטה משנה משהו, במקום המקריות
של הענקת המנדטים הנוכחיים לפי גודל השאריות וזה דבר סקרי שאין שום
שליטה עליו, יעברו מעדטים מפה לשם. לא לא היה ברור על כל פנים,
ואין בחומר שלפני הניחוח וההוכחה המדעית לכך, שאנו מסלפים בזה את
משקלו של הקול לגבי רשימה זו בהשוואה לרשימה אחרת. ההוכחה הזו לא
כלולה בחומר שלפני ולדעתי היה רצוי ללמוד אותה ולדעת אותה. השוויון
הוא בכל זאת אחד מהעקרונות הכתובים בחוק יסוד הכנסת, עקרון שאיש לא
הציע לשנותו ולסטות ממנו, ואם עקרון השוויון נפגע, על ידי השיטה החדשה,
אני חושב שזו טענה שהועדה הזו חייבת ללמוד אותה, להבין אותה ולומר
את דברה לכאן או לכאן.

כל כן, אין לקבל לפי הבנתי את
הטענה שלא נתחדש שום דבר, נתחדש רק ששמענו עוד כמה פרופסורים שהם בעד
אותה דעה. אני חושב שהם חידשו טענות ענייניות ומהותיות שאסור לוועדה
זו לעבור עליהם לסדר היום.

טענה שניה שאני רוצה להעלות גם אנוכי
בנוסף למה שאמרו חלק מחברי, שהטיפול בחוק הזה היה מזוהר למדי ותחת לחץ
שלא היה מוסבר לי מדוע הוא בא. החדק בקריאה טרוםית נחקבל בשבועיים
האחרונים של מושב הקיץ ב-1972, באה פגרת הקיץ של שלושה וחצי חודשים
והתחיל הלחץ שצריך לקדם את החוק והיות ואני מנסה לנהל את עבודת הועדה
מתוך הבנה עם החברים השונים שמייצגים גישות שונות ורצונות שונים, לא
ראיתי טעם מדוע החוק הזה לא יבוא. הגענו עכשיו ערב פגרת הפסח
ונאמר כבר על ידי כמה חברים שלא יפגע שום דבר אם העניין יוכרע אחר כך.

בקווא שלישיית: היתה הצבעה
ביחס לבקשותיהם של מר אלון ופרופ' קניאל והיה רוב להחלטה לא להזמין.
אבל אינני יכול לומר שלא היתה אכזבה מעמדתה של הועדה. כי כבר באותה
הצבעה בא לידי ביטוי הרצון לא לעשות צדק עד הסוף מבחינת הפרוצדורה
הפרלמנטרית עם כל מי שטוען טענה רמי שלכאורה יש לו מעמד וסמכות
עניינית כדי להביע את דעתו בעניין זה, אלא כך אנו רוצים ולפן לא רוצים
לשמוע. באותו זמן ה"דחיפות" היתה בודאי יותר פחותה, יכול להיות
שקיימו חוסכים את הדיון היום ואת כל ההתרגשות, ואולי פרופ' קניאל היה
אומר שבוא רוצה להביא את ההוכחות שהוא מביא עכשיו, והיינו גומרים את
זה לפני ארבעה חודשים. הרוב בוועדה אז נקט את העמדה הנוקשה הזו
ועל כן היא לא יכולה לטעון שגמרנו את הדיון. לא גמרנו את הדיון
לפי הדרכים המקובלות של הועדה אז ומתבקש מזה כאילו שמה שלא נעשה כתיקון
אז צריך היה להעשות היום וזה מה שאנו מציעים.

במסרה לידי הודעה לעיתונות שאחת
הסיעות מסרה, כנראה סיעת "העולם הזה" וכנראה שחה"כ אבנרי פנה לפרופ'
קצ'לסקי להביע את דעתו בעניין זה.

ב. הלוי:

מה זה שייך?

הינ"ר י. גולדשמידט:

ופרופ' קצ'לסקי נתן תשובה שבשלב זה
אין באפשרותו לחוות דעה.

ראש הממשלה איננה סמכות, כפי שהיא
אמרה, היא לא יזמה את החקיקה הזו, היא לא קובעת חקיקה, זה עניינה של
הכנסת. מי זה הכנסת? ראשית כל זה אנחנו. השאלה שלפנינו היא - אנו
חושבים שיש לנו לעיין בזה, או היות שהכוח בידי הרוב בוועדה לא
שמע ולא נתחשב, ונעשה מה שאנו מסוגלים לעשות מבחינת יחס הכוחות אף על
פי שאנו מתעלמים משיטות שאנו בדרך כלל מתחשבים בהם.

כל העתונות, ללא יוצא מן הכלל, מי בצורה חמורה ומי בצורה יותר סתונה, מאפיינת את ההצעה הזו כלא נכונה, כלא צודקת וכבלתי מוסרית. כל הביטויים האלה לקוחים מהעתונות שכולנו קוראים אותה. לא תמיד מתחשבים בדעותיה, אבל היא משקפת ספקטרום מאוד רחב של דעות הציבור.

לכן, אם אני כיו"ר הועדה מביע גם דאגה לחסייתה של ועדת החוקה בפני הציבור, אני רוצה להוסיף את השיקול הזה. אני לפעמים משתחף בוועדות אחרות והשתתפתי בעבר בוועדות אחרות של הכנסת, ואין אני קובע ומעריך את השיטות הנהוגות בוועדה זו או אחרת בהזדמנות זו או אחרת. אני חושב שועדת החוקה ששמה מחייב אותה עוד יותר ממעמדה של ועדת כנסת קבועה שמחייב כל ועדה, לכן הצבעה כפי שהיא צפויה כאן של דחיה של הצעת חה"כ האוזנר ואחרים, נראית לי שהיא גם לא לכבוד הועדה שעל מעמדה כולנו מצויים לשמור, אבל אני כיושב-ראש רואה עצמי חייב להציג את האספקט הזה לפני שנחליט.

י. ארידנר:

הערה אחת: לצד המוסרי של העניין: סיעת גח"ל בבחירות האחרונות עלתה בבחירות הקודמות בארבעים אלף קולות וקולות אלה היו צריכים לפי כל חלוקת מנדטים לתת שלושה עד ארבעה מנדטים נוספים. סיעה קטנה אחרת עלתה באלפיים קולות וקיבלה בזכות אלפיים קול מנדט נוסף, ואילו ארבעים הקולות של גח"ל לא הוסיפו לה מנדט. לכן אני חושב שבחוק זה יש מניעת עוול ולא עשייתו.

ב. הלוי:

לא הייתי אומר שום דבר לולא הייתי שומע את דברי האחרונים של יושב-ראש הועדה שאמר שתור יו"ר הועדה הוא לא יכול להיות אדיש לשמה הטוב של ועדת החוקה והביעה את דעתו שדחיית הבקשה של חה"כ האוזנר לא תהיה לכבוד הועדה. לי נדמה שקבלת הבקשה של האוזנר בשעה שהחוק מונח על שולחן הכנסת, ודאי שהיו תכסיסים לאין סוף לעכב את ההכרעה, ואנו כבר שומעים על פיליבסטר לכל הלילה. צריך להיות ברור לכל חברי הועדה לרבות היו"ר שבקשה זו היא גם כן אחד התכסיסים המפלגתיים שלא תהיה לכבוד הועדה.

היו"ר י. גולדשמידט:

הדיון נגמר ונצביע. עומדת הצעתו של חה"כ האוזנר שבבקש להחזיר את החוק לוועדה להמשך דיון ולשם סמיכת מוסמים.

הצבעה - בעד הצעת חה"כ האוזנר - 5
נגד הצעת חה"כ האוזנר - 11

לא נתקבלה הצעת חה"כ האוזנר.

ח. צרוק:

מתוך הוקרה ליושב-ראש הועדה וליחסים החקיינים שקיימים בוועדה הזו וכדי להבטיח את המשכם, הייתי מטיעף ליו"ר הועדה שיספיד על ההבחנה בין מעמדו כחבר הועדה ובין מעמדו כיו"ר הועדה. אני מתבררן הן לעצם כינוסה של ישיבה היום והן לדברים האחרונים שהביע.

היו"ר י. גולדשמידט:

אני חושב שבאמת נהגתי כפי שצריך לנהוג.

ג. האוזנר:

עוד יתברר מי שמר על כבוד הועדה ומי ניטל אותו.